

Bu dergide yayımlanan makalelerin telif hakları Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisine ait olup CC-BY-NC-ND lisansına uygun olarak açık erişim olarak yayımlanmaktadır / The copyright of the articles published in this journal belongs to Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi and they are published as open access in accordance with the CC-BY-NC-ND license.

Bu makalenin değerlendirmesi çift taraflı kör hakemlik ile yapılmıştır / This article was evaluated by double-blind peer review.

Etik bildirim: taed@ktb.gov.tr /Ethics notification: taed@ktb.gov.tr

Atıf Bilgisi/Citation

Karaduman, H. (2025). Aya Vukla Kilisesi'nin Müze Binası Olarak Seçilmesi. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 90, 213-242.

Araştırma Makalesi

Aya Vukla Kilisesi'nin Müze Binası Olarak Seçilmesi*

Hüseyin KARADUMAN

Bağımsız Araştırmacı

Yazar Notu

Hüseyin KARADUMAN ● <http://orcid.org/0009-0002-1254-9511>

Bu makalede herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.

Bu makalenin yazarı tarafından çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

Bu makale ile ilgili iletişim için Hüseyin KARADUMAN, Nene Hatun Caddesi No: 78/1, Gaziosmanpaşa Mahallesi, Çankaya, Ankara, Türkiye adresine başvurunuz. hkaraduman8888@gmail.com

* Gönderilme Tarihi: 14 Nisan 2025; Kabul Tarihi: 16 Temmuz 2025; Yayımlanma Tarihi: 31 Temmuz 2025 / Submission Date: April 14, 2025; Acceptance Date: July 16, 2025; Publication Date: July 31, 2025.

Research Article

The Selection of the Aya Vukla Church as a Museum Building

Hüseyin KARADUMAN

Independent Researcher

Author Note

Hüseyin KARADUMAN ● <http://orcid.org/0009-0002-1254-9511>

There is no financial conflict of interest with any institution, organization or person in this article.

The author of this article declares that scientific and ethical principles were followed during the preparation of the study and that all studies used were cited in the references.

This study does not require ethics committee approval, and the data used was obtained from literature reviews/published sources.

No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. The entire content of the study was produced by the author in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.

For communications regarding this article, please contact Hüseyin KARADUMAN, Nene Hatun Street No: 78/1, Gaziosmanpaşa District, Çankaya, Ankara, Türkiye. hkaraduman8888@gmail.com

Öz

Osmanlı Dönemi'nde, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında, İzmir'de bir müze binası inşa etme girişimleri olmuş; ancak maddi yetersizlikten dolayı sonuçsuz kalmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında bu konu yeniden gündeme gelmiş ve eldeki mevcut eserlerin bir müze çatısı altında topluma sunulması öncelikli hedef olarak benimsenmiştir. Bu amaca uygun olarak bir müze binasına ihtiyaç vardır. O günlerde ya bir müze binası inşa edilecek ya da müze olmaya elverişli mevcut binalardan biri müzeye dönüştürülecektir. Bu ikilemin yaşandığı süreçte Aziz Ogan, müze binasının inşa edilmesinden yanadır. Maarif Vekâleti ise bu hususta bir şeylerin yapılmasını istemekte, ancak ekonomik sıkıntılardan ötürü de yeterli bir ödenek verememektedir. Sonuçta bir kilise yapısı, müze binası olarak seçilmiştir. Bunun nedenlerini araştırmak, irdelemek ve yaşanan süreci tüm yönleriyle ortaya koymak bu makalenin amacını oluşturmuştur.

Kurtuluş Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik ve sosyal sorunlar had safhaya varmıştır. 1922 İzmir Yangını'nın bir sonucu olarak İzmir'de ortaya çıkan konut sorunu, mübadeleyle birlikte daha çok hissedilir olmuştur. Böyle bir dönemde, bir müze binasının inşa edilmesi veya müze olmaya uygun bir bina bulunması neredeyse imkânsızdır. Aziz Ogan'ın başka amaçlara uygun yapılan bir binanın müze olamayacağına ve bir müze binası inşa edilmesine yönelik düşünceleri İzmir ve Ankara'da taraftar bulmasına rağmen, ekonomik sorunlar nedeniyle müze olmaya elverişli mevcut binalardan birinin müze yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak İzmir'de eserlerin yüzlerce ton ağırlığına dayanacak nitelikte bir bina bulmak mümkün olamamıştır. Terk edilmiş mabetlerin Maarif Vekâletine devriyle birlikte bu yönde bir araştırma yapılmış, yanan ve yangından sağlam çıkabilen mabetler incelenmiş ve sağlam bir yapı olan Aya Vukla Kilisesi, müze binası için uygun bulunmuştur.

Aya Vukla Kilisesi, İzmir'in gözde bir mevkiinde yer almamaktadır. Fakat Basmahane Tren Garı ile rıhtıma uzanan İzmir-Basmahane Bulvarı'na yakınlığı ve çok ağır eserleri içine alabilecek niteliğe sahip olması gibi avantajlı özellikleri vardır. Yeni bir müze binası inşa etmektense çok az bir masrafla mevcut binalardan birinin müzeye dönüştürülmesi ekonomik açıdan yararlı görülmüştür. Bu konu, dönemin arşiv belgelerine dayalı olarak incelenmiş ve yapılan seçimin az bir masrafla amaca ulaşma isteği olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: İzmir Müzesi, Aya Vukla (Aziz Vukolos) Kilisesi, Aziz Ogan, Mübarek Galip, Vasıf Çınar, müze mimarisi

Abstract

During the Ottoman Period, in the late 19th century and early 20th century, there were attempts to build a museum building in Izmir, but they were unsuccessful due to financial insufficiency. In the early years of the Republic Period, this issue came to the fore again and presenting the existing ancient monuments to the public under the roof of a museum was adopted as a primary goal. This decision necessitated a museum building. In those days, either a museum building would be built or one of the existing buildings suitable for a museum would be converted into a museum. During this dilemma, Aziz Ogan was in favour of construction a museum building. The Ministry of Education wanted something to be done about this issue, but could not provide sufficient funds due to economic difficulties.

The economic and social problems, however, increased after The Turkish War of Independence. The housing problem that emerged in Izmir as a result of the 1922 Izmir Fire became more noticeable with the population exchange. In such a period, it was almost impossible to build a museum building or find a building suitable for a museum. Although Aziz Ogan's rejection of using a building constructed for other purposes as a museum was supported in Izmir and Ankara, it was decided to turn one of the existing buildings into a museum due to economic problems. However, it was not possible to find a building in Izmir that could withstand the weight of hundreds of tons of ancient monuments. With the transfer of abandoned temples to the Ministry of Education, research was conducted in this direction, temples that survived the fire were examined and the Aya Vukla Church, which was a solid structure, was

found suitable for a museum building.

The location of Aya Vukla Church was not ideal. However, it has advantageous features such as being close to the Basmahane train station and the Izmir-Basmahane Boulevard, which extends to the docks, and being able to accommodate very heavy ancient monuments. Rather than constructing a new museum building, it was seen economically beneficial to convert one of the existing buildings into a museum with very little expense. This issue was examined based on the archive documents of the period and it was concluded that the choice made was a pragmatic approach.

Keywords: Izmir Museum, Aya Vukla (Saint Vukolos) Church, Aziz Ogan, Mübarek Galip, Vasıf Çınar, museum architecture

Aya Vukla Kilisesi'nin Müze Binası Olarak Seçilmesi

Yeni bir müze binası inşa etmektense mevcut ve amaca uygun binaların müzeye dönüştürülmesinin ekonomik açıdan daha hesaplı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında işlevini yitiren binaların müze yapıldığı, günümüzde de yapıların korunması adına bu anlayışın azalarak devam ettiği görülmektedir. Ama bu yapıların, bir müzenin ihtiyaç duyduğu tüm mekânları sağlaması da neredeyse imkânsızdır. Bu bir dinî yapıysa istenen amaca ulaşmak daha da zor olmaktadır. Öyleyse niçin Aya Vukla Kilisesi müze binası olarak seçilmiştir? Bu sorunun cevabını o dönemin ekonomik ve sosyal yapısında aramak gerekecektir. İzmir'de Osmanlı'nın son zamanlarından itibaren müze kurulması bir ihtiyaç olarak hissedilmiştir. Cumhuriyet idaresi de sorunu ertelememe ve mevcut olanaklar içinde bir an önce soruna çare bulma isteğindedir. Bu işin uzmanları ve yerel yöneticiler, müze binasının inşasından yanadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntılar ise merkezi yönetimin müze inşası için gerekli ödeneği temin edememesini gündeme taşımıştır. Müze binası olarak, dinî yapı dışında bir bina seçilemez miydi? Bu hususta bir gayret sarf edilmiş miydi? Tüm bu soruların cevapları, elbette dönemin arşiv belgelerinde bulunabilirdi. Bu çerçevede dönemin arşiv belgeleri incelenmiş, sorunun cevabı araştırılmış ve sonuca ulaşılmıştır. Türk müzeciliği için önemli bir deneyim olan Aya Vukla Kilisesi'nin müze binası olarak seçilmesinin temel nedenleri, müze binası inşasının maliyetini karşılayacak ödeneğin temin edilemeyişi ve müze olabilecek sağlam bir yapının bulunamayışı olarak tespit edilmiştir.

Aya Vukla Kilisesi; İzmir ili, Konak ilçesi, Kapılar semti, Etiler Mahallesi, 1269 sokak, 26 numaralı adreste yer alan anıtsal bir yapıdır. Haç planlıdır. Bu bölgede yapılan bir araştırmada incelenen 43 adet Rum Ortodoks kilisesi arasında haç plan tipine sahip tek örnek olarak gösterilmiştir (Erol, 1993, s. 118). Fener Ortodoks Rum Patrikhanesi'ndeki kütüphanenin sorumlusu Yorgo Benlisoy, kilisenin 1866 yılında inşa edildiğini ve isminin de İzmir'in ilk piskoposu olan Saint John Evangelist'in öğrencisi Saint Vukoulaos'dan geldiğini beyan etmiştir (Levantine Heritage Foundation, t.y.). 1927-1984 yılları arasında müze binası olarak kullanılan Aya Vukla Kilisesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı tarafından 2009-2010 yıllarında yaptırılan restorasyon sonrasında, Kültür ve Sanat Merkezi olarak hizmet vermektedir (İpekoğlu ve ark., 2013, s. 248) (Şekil 1-3).

Genel Durum

Birinci Dünya Savaşı sonrasında İzmir, 15.5.1919 - 9.9.1922 tarihleri arasında Yunan işgali altında kalmıştır. Yunanlıların yenilip ülkemizi terk etmesinin ardından, İzmir düşman taraftarlarınca 13.9.1922 tarihinde yakılmış ve beş gün süren yangında kentin önemli bir kısmı kül hâline gelmiştir (Kırışman, 2011, s. 78). İzmir artık özgürdür, ama çok büyük sorunlarla da baş başa kalmıştır. Bu sorunlardan biri de eski eserlerin güvenliği ile ilgilidir. Yunanlıların kaçarken ülkelerine götüremedikleri ve etrafa atılı bir vaziyette bıraktıkları eserlerin toplanması, yangına maruz kalan Evangelik Rum Okulu Müzesi'nin büyük bir kısmı enkaz altında kalan eserlerinin ortaya çıkarılması ve Adliye (eski Mekteb-i Sultani) binası bahçesinde bulunan eserlerle birlikte koruma altına alınması gerekmektedir. Bu sorun, ancak İzmir'de bir müze kurularak çözülebilirdi. Osmanlı'nın son zamanlarında, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında İzmir'de müze kurma çabaları olmuş, ancak sonuca ulaşamamıştır (Karaduman, 2024). Cumhuriyet yönetimi, daha önce İzmir'de müze memuru olarak çalışan, İzmir'in işgalinden sonra da Müze-i Hümayun'da görevlendirilen Aziz Ogan'ı İzmir ve Havalisi Âsâr-ı Atîka Müfettişi olarak atamış (Ogan, t.y., Aziz Ogan'ın kişisel) ve bölgedeki sorunlara çare olacak müze teşkilatını kurmaya başlamıştır. Daha sonra müze memuru olarak Ali Tevfik İzmir'e atanacaktır. Ankara merkezde eski eserlerle ilgili iş ve işlemleri yürütmekle ise İstanbul Âsâr-ı Atîka Müzeleri Müdürü Halil Edhem'in, aynı zamanda Osman Hamdi'nin yeğeni Mübarek Galip görevlidir.

Cumhuriyet Dönemi'nde İzmir'in ilk maarif müdürü Vasıf Çınar'dır (Huyugüzel, 2000, s. 586). İzmir'in kurtuluşundan sonra maarif müdürü olmuş, 5.7.1923 tarihinde Saruhan Milletvekili seçilmiş, 11.8.1923 tarihinde Meclis'e girmiş ve 6.3.1924 - 22.11.1924 tarihleri arasında da Maarif Vekili olarak görev yapmıştır (Öztürk, 1995, s. 671-672). Vasıf Çınar'ın maarif müdürlüğü görevi 24.4.1923 tarihinde sonlanmış olmalıdır. Çünkü bu tarihte Salih Zeki, Maarif Müdürü olarak İzmir'e gelmiştir ("Vilayet Havadis", 1339, s. 3). 11.7.1923 tarihinde de İzmir Maarif Müdürlüğü görevine Hüseyin Nâzım getirilmiştir ("Maarif Müdürü Şehrimizde", 1339, s. 2).

Cumhuriyet yönetimi, müzelere ve eski eserlere ilişkin yeni düzenlemeler getiren 9.11.1922 tarihli Müzeler ve Âsâr-ı Atîka Hakkında Talimat isimli bir genelge yayınlanmıştır. Mübarek Galip tarafından kaleme alınan ve Maarif Vekili İsmail Safa Özler tarafından imzalanan bu genelgeyle Müze-i Hümayun'un görev ve yetkileri Hars İdaresi'ne devredilmiştir. Bu talimata göre eski eserlere ilişkin tüm işleri yapmaya Hars İdaresi yetkilidir. Kazı, araştırma ve sondaj yapma hakkı da yalnızca bu İdare'ye aittir. İlmî cemiyetlerin ve uzmanların kazı, araştırma ve sondaj talepleri Hars İdaresi tarafından değerlendirilecektir. İllerde eski eserlere ilişkin işlemlerin ve mahalli müzelerin idaresi maarif müdürlerine havale edilmiştir. Sultani, İdadi ve Darümuallimin mekteplerinde en büyük maarif memurunun yönetiminde "Mektep Müzeleri" vücuda getirilmiştir. Eski eserlere ve müzelere ilişkin iş ve işlemlerde yürürlükte olan Âsâr-ı Atîka ve Muhafaza-i Abidat nizamnameleri geçerli olacaktır (Reşid, 1927, s. 371-373).

Cumhuriyet'in idealist kadroları, Yunan işgalinde Adliye binasına dönüştürülen Mekteb-i Sultani'nin bahçesinde biriktirilen eserlerin, İzmir Müzesi'nin çekirdeği olduğunun bilincindedir. İzmir ve çevresinde bulunan ören yerleri de bu çekirdek müzeyi büyük bir müzeye dönüştürecek potansiyele sahiptir. Bu nedenle İzmir, zengin tarihsel ve kültürel mirasıyla şerefine uygun bir müze binasına sahip olmada ilk sıralarda yer almaktadır. İzmir ve Havalisi Âsâr-ı Atîka Müfettişi olarak Aziz Ogan'ın İzmir'e atanması da Cumhuriyet yönetiminin bu hususa verdiği önemi gösterdiği gibi, bilinçli bir stratejinin varlığını da ortaya koymaktadır. O; Efes, Sart ve Afrodissias kazılarında görev almış, akabinde İzmir'e müze memuru olarak atanmış ve işgalden sonra da İstanbul'a dönmüş bir Müze-i Hümayun personelidir (Ogan, t.y., Aziz Ogan'ın kişisel). Cumhuriyet yönetimi, İzmir'de bir müzenin kurulması, Yunan işgalinde ören yerlerinde yapılan zayıtın tespit edilmesi, bundan sonra bölgede yapılacak olan kazı ve araştırmaların denetlenmesi hususlarının Aziz Ogan ile başarılabileceğini düşünmektedir.

İzmir Müzesi İçin Uygun Bir Bina Bulma Önerisi

Eski eser koleksiyonlarının iyi şartlarda korunması, depolanması ve sergilenerek halka sunulması için, öncelikle bir çatı altında yer alan uygun ve birbiriyle uyumlu mekânlara ihtiyaç vardır. Bu mekânlar hem eserlerin hem ziyaretçilerin hem de eserler üzerinde ilmî araştırmalar yapacak bilim adamlarının ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olmalıdır. Bu hususu detaylandırarak olursak, adına müze dediğimiz kompleks binada sergi salonları, eser depoları, yönetim ve çalışma büroları, laboratuvar, fotoğrafane, kütüphane, konferans salonları, dinlenme ve ihtiyaç mekânları ile bunlara benzer diğer birimler yer almalıdır. Tüm bu mekânları içeren yapının da mimari bir tasarım ortaya koyması gerekmektedir. Uzun yıllar Müze-i Hümayun'da görev yapan Aziz Ogan, müze binasının sergi salonlarından ibaret olmadığını bilincindedir ve bundan dolayıdır ki İzmir Müzesi için tüm ihtiyaçları karşılayacak bir binanın inşa edilmesini istemektedir. Ama o yıllar, Kurtuluş Savaşı sonrası yaşanan yokluk ve yoksulluk yıllarıdır.

Aziz Ogan, İzmir'deki görevine 12.12.1922 tarihinde başlamıştır. İzmir Maarif Müdürlüğü, bu hususu 14.12.1922 tarih ve 1187 sayılı yazı ile Maarif Vekâletine bildirmiş ve yapacağı teftişler için 300 lira istemiştir (Hars Dairesi, 14 Aralık 1338). 19.12.1922 tarih ve 1270 sayılı yazı ile de müze olabilecek bir müze binası tedarik edilmesi ve mevcut eserlerin oraya taşınması hususunu ön planda tutarak 400 lira talep etmiştir (Ogan, 30 Ocak 1339). Aziz Ogan, İzmir'de ilk olarak Yunan işgalinde oraya buraya dağıtılan eserleri toplama ve bir deftere kaydetme işlemini yürütmüştür. Sorumlu olduğu İzmir, Aydın, Muğla, Manisa ve Denizli illerindeki ören yerlerini ve hafriyat alanlarını teftiş etmek için ödenek beklemektedir (Mübarek Galip, 21 Ekim 1338; 21 Ekim 1339). Cumhuriyet yönetimi, İzmir'de mevcut olan eserlerle bir müze kurulması gerektiğini bilmektedir. Bu nedenle 1923 bütçesine bu hususta ödenek konmuştur. Hars Müdürü Mübarek Galip, İzmir Maarif Müdürlüğüne gönderdiği 31.12.1922 tarih ve 9367/1 sayılı yazıda; gerek Aziz Bey'in yapacağı teftişe gerek uygun bir müze binası tedarikiyle mevcut eserlerin oraya taşınmasına ilişkin ödeneğin gönderilmesinin, 1923 senesi için müzeler ve eski eserler hakkında talep olunan tahsisatın kabul edilmesi ve onaylanmasına bağlı olduğunu bildirmiştir (Mübarek Galip, 21 Ekim 1338). Bu görüşünü, 31.12.1922 tarih ve 9369/3 sayılı yazıyla Aziz Ogan'a da iletmiştir (Mübarek Galip, 21 Ekim 1339).

İzmir Maarif Müdürü, Hars Müdürlüğünün 31.12.1922 tarihli yazısını Aziz Ogan'a havale etmiştir. Şifahen yapılan görüşmede eski İttihat ve Terakki Mektebi binasının -günümüzde İzmir Kız Lisesi olarak işlev görmektedir-

bir kısmının müze olarak kullanılmasını münasip gördüğünü söylemiştir. Aziz Ogan, Maarif Müdürlüğüne gönderdiği 16.1.1923 tarih ve 19 sayılı cevabi yazıda; bu önerinin amaca uygun olduğunu, ancak binanın hâlen hastane olarak kullanıldığını, buranın tahliyesine kadar başka bir yer tedarikiyle eserlerin oradan oraya nakillerinin bir takım gereksiz ve fazla masrafa yol açacağını bildirmiştir. Ayrıca, eserlerin şimdilik başka bir yere kaldırılmayarak olduğu gibi muhafaza edilmesinin gerektiğini iletmış ve Maarif Vekâletine de bu tarzda cevap verilmesini istemiştir (Ogan, 3 Ocak 1339). Talep edilen 400 liranın karşılığı olarak 8.2.1923 tarih ve 9/567 numaralı havale name ile 150 lira gönderilmiştir (Ogan, 30 Ocak 1339). Bu para da diğer zaruri giderleri bile karşılamayacaktır.

Aziz Ogan, 1923 yılının Şubat ayında Akhisar'da yaptığı incelemenin raporunu Hars Müdürlüğüne sunmuştur. Bu raporda Akhisar'da ortaya çıkan ve Hükümet Konağı bahçesinde korunan eserlerin ve hatta Sart hafriyatından çıkarılan ve taşınabilir özelliğe sahip eserlerin İzmir Müzesi'ne nakledilmesini önermiştir. Hars Müdürü Mübarek Galip ise 3.3.1923 tarih ve 130 sayılı cevabi yazısında; eserlerin İzmir Müzesi'ne taşınmasını uygun bulduğunu, ancak bu müze hakkında kesin bir malumat alamadığını vurgulayarak, aklına takılan soruları peş peşe sıralamıştır. Müzeye dönüştürülecek bir bina araştırıldı mı, bulundu ise mevcut eserler oraya naklettirildi mi, bulunmadıysa bugün eserler nerelerde korunmaktadır? Yunanlılar tarafından dağıtılmış bulunan eserler bir araya toplattırıldı mı? Emval-i metrukeden ne gibi eserler ortaya çıkmıştır? Bu soruların ardından da mevcut bulunan ve ileride elde edilecek olan eserleri de içine alabilecek bir binanın müzeye dönüştürülmesinin daha uygun olacağını beyan etmiştir (Ogan, 3 Ocak 1339).

Aziz Ogan'ın Müze Binasının İnşa Edilmesine Yönelik Önerisi

Aziz Ogan, Galip Mübarek'in sorduğu konuları detaylı bir şekilde inceleyip, bilgi ve tecrübesiyle neler yapılması gerektiğini Maarif Vekâleti Hars Müdürlüğüne 29.3.1923 tarih ve 54 sayılı yazıyla bildirmiştir. Dört sayfadan oluşan bu yazı, bir rapor niteliğinde olup bu hususta oldukça önemli bilgiler içermektedir (Ogan, 29 Mart 1923) (Şekil 4/1-4). Yazının giriş bölümünde; müzelerin genellikle tarih, maarif ve sanayiye pek büyük hizmetleri olduğu, bilhassa âsâr-ı atîka müzelerinin tarihin karanlık sayfalarını aydınlattığı ve çoktan beri dünya medeniyetinde bunlara layık oldukları derecede önem verildiği belirtilmiştir. Gelişmiş memleketlerde her kasabada büyük küçük birer müzenin bulunduğu, büyük kentlerde ise çeşitli sınıflara mahsus birçok müzenin yer aldığı, bunların memleketin kültürüne hizmet ettikleri ve yabancı bir memlekete gelen aydınların ilk önce müzeleri ziyaret edip inceledikleri de ilave edilmiştir.

İzmir ve çevresi gibi eski medeniyetlere uzun süre sahne olmuş bir bölgede, şimdiye kadar belli başlı bir müze kurulmaması üzüntü sebebi olarak algılanmış ve geçmişte vuku bulan müze kurma girişimlerine yer verilmiştir. Hatta bu hususta İstanbul Müzesince bir müze planının çizildiğinden de bahsedilmiştir. Ancak vali ve maarif müdürlerinin değişimi nedeniyle bu girişimler uygulamaya geçememiştir. Terk edilmiş eski ve geniş Musevi Mezarlığı park ve bulvar haline getirildiği zaman İzmir'in şerefine uygun miktarda bir arsa müze için ayrılmıştır. Bu alanda İttihat ve Terakki Mektebi, Doğumevi ve Millî Kütüphane gibi binaların inşasına başlanmıştır. Burada müze inşasına da başlanacakken, Yunan işgaliyle bu girişim de sonuçsuz kalmıştır.

Raporda ayrıca, kurulacak İzmir Âsâr-ı Atîka Müzesi'nin gerek merkezde bulunan gerekse Bergama, Sart, Didim, Milet, Notion, Priene, Efes ve Afrodissias gibi hafriyat yerlerinden getirilecek eserlerle çok zengin bir müze olacağı, hafriyat yapıldıkça bu zenginliğin artacağı ve Avrupa'da da bilinen çok ünlü bir yer hâline geleceği ifade edilmiştir. Bunların dışında millî kıvancımızın abidesi olan İslam eserleri de şimdiden toplanıp koruma altına alınmazsa az bir zaman sonra onların Batı müzelerinin koleksiyonlarında görülebileceği ve bunun da büyük bir üzüntü yaratacağı vurgulanmıştır. Yani müze, arkeolojik eserlerin yanı sıra millî eserlerimiz olan Türk-İslam eserlerini de koruyacaktır.

Aziz Ogan, bu raporunda nasıl bir müze inşa edilmesi gerektiği hususunu da dile getirmiştir. İzmir merkezde müze olarak kullanılabilecek bir bina yoktur. Zaten başka amaçlara uygun yapılan bir bina da müze yapılamaz. Mevcut binalardan hiçbirisi, meydana çıkarılmış eserlerin yüzlerce ton ağırlığına dayanacak nitelikte değildir. Mevcut

eserleri kısım kısım birçok binaya yerleştirmekle de ancak onlar korunabilirler, fakat Vekâlet makamınca kastedilen amaca uygun bir müze olamazlar. Vaktiyle İttihat ve Terakki Mektebi olarak başlanıp sonradan hastane yapılan ve kısmen inşaatı bitmemiş olan binanın bir kısmının müze olarak kullanılması imkân dâhilinde olsa da Aziz Ogan 16.1.1923 tarih ve 19 sayılı yazısında vurguladığı gibi bu öneriyi uygun bulmaz. Onun düşündüğü ve hedeflediği müze, eser açısından çok zengin olacaktır. Müzede eserler devirlere göre tasnif edilecek ve gerekirse her devir için çeşitli teşhir ve inceleme salonları yer alacaktır. Memur ve hademe ile inceleme amacıyla gelecek arkeologlar için çalışma ve dinlenme odalarına, ufak bir kütüphane ile fotoğrafhaneye de ihtiyaç vardır.

Aziz Ogan, İzmir gibi çok büyük bir beldenin, böyle bir müessese ile ilim ve irfana hizmetten geri kalmaması düşüncesindedir. Bu konuda Vali Bey de yeni bir müze inşasından yanadır. Eğer bir müze binası inşasına karar verilirse bu hususta tahsis edilen bir arsanın var olduğunu ifade etmiş ve müze planının İstanbul Müzeleri Müdürlüğüne tanzim ettirilerek bütçeye gerekli ödeneğin konması gerektiğini belirtmiştir. İnşaat bitinceye kadar da arsanın bahçe olarak ayrılacak kısmında hafriyat mahallerinden çıkarılan, teşhire değer ve taşınabilir nitelikte olan eserlerin nakledilerek muhafaza altına alınmasını ve Adliye binasının bahçesindeki eserlerin de inşaat bittikten sonra doğrudan doğruya müzeye taşınmasını uygun görmektedir.

Aziz Ogan, bu raporunu 29.3.1923 tarih ve 57 sayılı yazı ekinde İzmir Maarif Müdürlüğüne de göndermiş, Vilayet makamı ve Maarif Vekâletiyle iletişime geçilerek Hars bütçesine yeterli miktarda ödenek konmasını ve senelerden beri fiiliyata geçirilemeyen girişimin vilayet maarif severleriyle birlikte sonuçlandırılmasını istemiştir (Ogan, 3 Ocak 1339). Aziz Ogan, bu düşüncelerini İzmir'in üst yönetimine kabul ettirme gayreti içine girmiş ve bunu başarmıştır. İzmir Maarif Müdürlüğü, Maarif Vekâletine İzmir'de müze binası inşasını konu alan 9.4.1923 tarih ve 1195 sayılı bir yazı göndermiştir (İzmir Maarif Müdürlüğü, 9 Nisan 1923). Bu yazı, Aziz Ogan'ın raporunun bir özeti niteliğindedir. Eski binalardan birinin müzeye dönüştürülmesine ve eserlerin farklı mekânlarda sergilenmesine aynı gerekçelerle karşı çıkmıştır. Ayrıca Selçuklu ve İslami eserlerin bir yerde toplanarak sergilenmesinin ve Türk medeniyetinin kıymetli kültür varlıklarının topluma sunulmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Müze binası için gerekli masrafın bir kısmının memleketin ilim ve irfan seven zenginlerinden temin edilmesi konusunun da Vilayet makamından rica edildiği belirtilmiştir. Aziz Ogan, müzeci kimliği ile il yöneticilerini bilgilendirmiş, yönlendirmiş ve yapılması gerekenleri de planlamıştır. Artık bundan sonra sıra, bu plan doğrultusunda Maarif Vekâletinin razı edilmesine gelmiştir. Hars Müdürlüğü de bu hususta aynı düşünceye sahip olmakla birlikte ödenek yokluğu onları uygulanabilir bir seçeneğe itmektedir.

Mübarek Galip, 5.6.1923 tarihinde Aziz Ogan'a samimi bir mektup yazarak İzmir için ufak çapta zarif bir müze binası inşasını İzmir Maarif Müdürlüğü veya İzmir Valiliğinin üstlenip üstlenemeyeceğini sormuş ve üstlenirlerse Maarif Vekâletinin de yardım edeceğini bildirmiştir. Ayrıca, İslam öncesi eserleri toplanmasının dışında İzmir gibi önemli bir kentte Etnografya Müzesi'ne ihtiyaç olduğunu ve milli eserlerimizin toplanması gerektiğini ifade etmiştir (Mübarek Galip, 5 Haziran 1339). Aziz Ogan, cevaben yazdığı 16.6.1923 tarihli mektupta Etnografya Müzesi fikrine çok sıcak yaklaşmış, hatta coşkuyla alkışlamıştır. Ama o, öncelikle İzmir'de bir müze binasının inşası hususunda Mübarek Galip'i yönlendirmeye çalışmıştır. Müze inşası ile ilgili olarak, İzmir Valiliğinin gerek kendi bütçesinden gerek müsamere düzenleyerek veya başka yöntemlerle masrafın bir kısmını karşılayabileceğini, vaktiyle Konya ve Bursa'da müze şubelerinin inşasında Müze-i Hümayun'un yardım ettiğini hatırlatarak diğer kısmını ise Maarif Vekâletinin üstlenebileceğini ifade etmiştir. Ama öncelikle eski Musevi kabristanında (yer alan arsada) bir müze inşası için ne kadar paraya ihtiyaç olduğunu ve bunun ne kadarının İzmir Valiliğince karşılanabileceğinin tespiti için İzmir Valiliğine bir yazı yazılarak öğrenilmesini istemiştir. İşgal sırasında Yunan askerlerinin insanları boğazlarken bir gösteriş olarak İzmir'de bir müze inşası için temel hafriyatı yapıldığını belirtmiş ve Batı müzeleriyle rekabet edebilecek bir müzeyi vücuda getiren bir ailenin bireyi olduğunu hatırlatarak eski eser işlerine fazlaca önem verilmesini, bu hususta gerekli girişimlerde bulunmasını rica etmiştir (Ogan, 16 Haziran 1339).

Müze Binası İnşası İçin İzmir Belediyesi'nden Yardım Talebi

Aziz Ogan, o günlerde İzmir'de bir müze binası inşasının 100.000 liraya ve belki de daha fazla bir maliyete mal olacağını ifade etmektedir (Ogan, 1 Nisan 1924). Ekonomik sorunların yüksek olduğu bir dönemde böyle bir sıkıntıya girilmesi ve bütçeden bu miktar bir ödeneğin ayrılması olası değildir. Bu nedenle Hars Müdürlüğü, Aziz Ogan'ın ve İzmir'in üst düzey yöneticilerinin önerisine sıcak bakamamaktadır. İzmir Maarif Müdürlüğünün masrafın bir kısmının memleketin ilim ve irfan seven zenginlerinden temin edilmesi teklifi çerçevesinde İzmir Belediyesi'nin bu maliyeti karşılayabileceği düşünülmüş olmalı ki bu hususta Belediye Başkanı'na verilmek üzere bir yazı kaleme alınmıştır. Bu yazı, 21.6.1923 tarih ve 314 sayılı yazı ekinde Aziz Ogan'a gönderilmiştir. O da bu yazıyı Belediye Başkanı'na verirken, İzmir'de bir müzenin gerekliliğini de arz etmiştir. O tarihte belediye başkanı Şükrü Kaya'dır. 1922 yılında İzmir belediye başkanı olmuş, 16.7.1923 tarihinde de Muğla milletvekili seçilmiştir (Öztürk, 1995, s. 617). Belediye Başkanı, büyük yangından sonra İzmir'in sorunlarının çoğaldığını, belediyenin sokak temizliği gibi en zorunlu işleri yapabilecek vasıtalardan bile mahrum kaldığını ve şu sıralarda böyle bir sarfiyatta bulunmasının imkânsız olduğunu ifade etmiştir. Ancak eski esere karşı duyduğu ilgiden dolayı İzmir'de bir müzenin kurulmasına sıcak bakmaktadır. Bu çerçevede müze için bir arsa temin edilebileceğini beyan etmiştir. Aziz Ogan'ın müze için bir arsanın daha evvel temin edildiğini söylemesi üzerine Belediye Başkanı da civarın yeni planlarının mevcut olduğunu, arsa tahsisinin şerefli bir mevkide olmasına gayret edeceğini bildirmiştir. Aziz Ogan, bu hususları 3.7.1923 tarih ve 107 sayılı yazısıyla Hars Müdürlüğüne iletmış ve yazının sonunda da elli bin lira gibi bir para ile maksada uygun küçük bir müze binasının inşa edilebileceğini ifade etmiştir. Bu masrafın ya İzmir Vilayeti İdare-i Hususiye tarafından tamamının ya da olmadığı takdirde bir kısmının da Maarif Vekâleti bütçesinden karşılanabileceğini, bunun için İzmir Vilayeti ile kurulacak sıkı bir iletişimle bu projenin faaliyete geçirilebileceğini önermiştir (Ogan, 19 Eylül 1923).

Hars Müdürlüğünün İzmir Belediyesinden yardım talep edilmesi yönündeki istekleri doğrultusunda yapılan girişimler sonunda, herhangi bir yardımın alınamayacağı kanaatine varılmıştır. İzmir Valiliği de benzer bir yaklaşım göstermiş olmalı ki uygun bir binanın müzeye dönüştürülmesi, sorunun çözümü olarak ortaya çıkmıştır. Önemli bir bölümü yanmış ve yıkılmış olan İzmir'de müze olmaya uygun bina nasıl bulunacaktır?

Aya Vukla Kilisesi'nin Müze Binası Olarak Seçilmesi

İzmir Adliye binasının bahçesindeki eserler korunmasız durumdadır. Evangelik Rum Mektebi Müzesi'nin enkazında henüz kazı ve araştırmaya başlanmamıştır. Yangın yerleri evsiz birtakım kimselere sığınak olduğundan buradaki eserlerin çıkartılıp bir an önce koruma altına alınması gerekmektedir. Müze binasına olan ihtiyaç her yönüyle hissedilmektedir. Ancak tahsisat noksanlığından herhangi bir faaliyet de yapılamamaktadır. Hars Müdürlüğü, 1923 yılında Evangelik Rum Mektebi'nde yapılacak araştırma ve inceleme masrafı olarak 50 liranın dışında müze işleri için herhangi bir para gönderememiştir (Hars Müdürlüğü, 21 Ocak 1924). İzmir'de beldenin şerefine uygun bir müze inşası için Bahribaba'da ayrılmış bir arsa vardır. Ancak bu inşaatın maliyeti 100.000 lira, belki de daha fazla olacaktır (Ogan, 1 Nisan 1924). Maarif Vekâleti ve buna bağlı Hars Müdürlüğü, ekonomik sıkıntılardan ötürü, müze binası inşasına yanaşamamaktadır. Yerel imkânlar çerçevesinde de inşaat gideri karşılanamamaktadır.

Aziz Ogan 17.12.1923 tarih ve 254 sayılı muhtırasında; İzmir'de bir merkez müzesinin kurulmasının kabul edildiğini, ancak şu sıralarda hayli fedakârlıklara katlanmak gerektiğinden, müze inşasının daha sonra ele alınmak üzere, müze olmaya elverişli bir binanın araştırılması emrini aldığını ifade etmiştir (Ogan, 3 Ocak 1339). 31.5.1924 tarih ve 318 sayılı yazısında ise, muhterem vekilimiz Vasıf Bey'in İzmir'de bulundukları bir sırada mevcut binalardan birinin geçici olarak müzeye dönüştürülmesine karar verildiğini belirtmiştir (Ogan, 1 Nisan 1924). Bu ifadeden; o sıralarda Maarif Vekili olan Vasıf Çınar'ın İzmir'de Maarif Müdürü olduğu dönemde mevcut binalardan birinin geçici olarak müze yapılması kararının alındığı anlaşılmaktadır. Vasıf Çınar'ın maarif müdürlüğü görevi büyük bir olasılıkla 24.4.1923 tarihinde sonlandığına göre, bu tarihten önce mevcut binalardan uygun olan birinin müze binası yapılmak üzere seçilmesi kararlaştırılmıştır.

Vasıf Çınar'dan sonra maarif müdürü olan Salih Zeki zamanında da müze binası olmaya uygun bir yapı aranmıştır. Önemli bir kısmı yanmış ve yıkılmış İzmir'de uygun bir bina bulmak gerçekten zordur. Aranmadık yer bırakılmamış, ancak olumlu bir sonuç da alınamamıştır. Nihayet 29.4.1923 tarih ve 2455 sayılı kararname ile 13 Eylül 1331 tarihli Kanun-u Muvakkat ile İşbu Kanunun Bazı Mevaddını Muaddil 15 Nisan 1339 Tarihli Kanunun Suver-i Tatbikiyesini Mübeyyin Talimatname yayınlanmıştır. Bu talimatnamenin 19. maddesi, terk edilmiş mabetlerin kullanım hakkının maarif idarelerine devredildiğini karara bağlamaktadır (Kardeş, 2008, s. 154, 162-163). Bunun üzerine, mevcut mabetlerden birinin müzeye dönüştürülmesi uygun bulunmuştur. Mabetlerin büyük bir kısmı yangına maruz kalmıştır. Yanan ve yangından sağlam çıkabilmiş olan mabetler incelenmiş ve bu inceleme sonucunda da Basmahane civarında terk edilmiş durumda bulunan Aya Vukla Kilisesi'nin müze binası olarak kullanılabileceği görüşü hâsıl olmuştur (Ogan, 1 Nisan 1924).

Aziz Ogan, İzmir Maarif Müdürlüğüne gönderdiği 7.8.1923 tarih ve 131 sayılı yazıda; daha sonra İzmir'de beldenin şerefine uygun bir müze inşasına kadar, müze olarak kullanılmasına elverişli olduğu görülen Aya Vukla Kilisesi'nin geçici olarak müze yapılmasının münasip bulunduğunu ifade etmiştir. Yazının devamında, binanın boş olmakla birlikte bir iki muhacir ailenin barındığı, kırık ve noksan cam ve çerçeveler ile badana edilmesi gereken yerlerin bulunduğu, kapı kilitlerinin tamire muhtaç olduğu bilgisine yer vermiştir. Ayrıca Tasfiye Komisyonunca devir işlemine başlanması, Muhasebe-i Hususiye mimarlarınca bir keşifname düzenlenmesi ve müştemilatı ile birlikte kısa bir zaman zarfında planının hazırlanması hususlarında talepte bulunmuştur (Ogan, 7 Ağustos 1339). 7.8.1923 tarih ve 132 sayılı yazıyla da Hars Müdürlüğüne yapılan işlemler hakkında bilgi sunmuştur. Bu yazıda Aya Vukla Kilisesi'nin bizzat görüldüğü ve müze olarak kullanılmasının uygun bulunduğu ifadesine yer verilmiştir (Ogan, 19 Eylül 1923) (Şekil 5). Bu yazılarda kullanılan anlatım tarzı, yapılan tespitin ve getirilen önerilerin bir komisyon marifetiyle alındığını göstermektedir. Bu yazıya 16.8.1923 tarih ve 389 sayılı yazıyla cevap veren Mübarek Galip, bütçede tamirat masrafları için ödenek bulunmadığını bildirmiş ve bu masrafın Belediye tarafından veya mahalli maarif tahsisatından ödenmesini önermiştir (Mübarek Galip, 16 Ağustos 1339) (Şekil 6).

Aya Vukla Kilisesi'nin tamiri ve boyasının yapılarak müzeye dönüştürülmesi için keşifnameyle tespit edilen 3.500 liraya ihtiyaç vardır. Mübarek Galip'in tavsiyesine uyularak, bu meblağın vilayet makamınca temini hususunda Vali Hüseyin Aziz Akyürük'e şifahen ve yazılı olarak müracaat edilmiştir. Bu husus, Maarif Müdürü Hüseyin Nâzım tarafından da ayrıca teyit edilmiştir. Aziz Ogan, Hars Müdürlüğüne gönderdiği 13.9.1923 tarih ve 166 sayılı yazıda, gelişmelerden bilgi vermiş ve alınacak sonucun bildirileceğini ifade etmiştir (Ogan, 19 Eylül 1923) (Şekil 7). Valilik, 10.9.1923 tarih ve 6630/886 sayılı yazıyla Aya Vukla Kilisesi'nin tamir ve boyama işleri için 3.500 liraya ihtiyaç olduğunu, bu tamiratın Belediyece yapılmasının uygun görüldüğünü İzmir Belediyesine iletmıştır. Belediye Meclisinde yapılan müzakerede tahsisat olmadığından bu husus olumlu değerlendirilememiştir. Valilik bütçede karşılığı olmaması hâlinde masrafın gayr-i melhuz tertibinden karşılanmasını istemişse de yine olumlu bir görüş ortaya çıkmamıştır. Çünkü bu tertipte de gerek İzmir'in kurtuluşuna dair etkinlikler gerekse İktisat Kongresi nedeniyle yeterli ödenek kalmamıştır. Belediye Meclisi, İzmir'in böyle bir müesseseye ihtiyacı olduğunun bilincindedir. Bu nedenle yangın yerlerinin yeniden inşası sırasında memleketin şerefine uygun bir müze vücuda getirmek üzere şimdilik konunun askıya alınmasına ve 1924 bütçesinin düzenlenmesi sırasında görüşülmesine karar vermiştir. Karar, İzmir Belediyesinin 6.11.1923 tarih ve 2088 sayılı yazısıyla Valiliğe gönderilmiştir (İzmir Belediyesi, 6 Eylül 1339) (Şekil 8). Bu kararla tamirat ve boya işlerinin yerel imkânlarla yapılamayacağı anlaşılmıştır.

Hars Müdürlüğü, bu meblağı karşılayacak durumda mıdır? Mübarek Galip'in Aziz Ogan'a gönderdiği, 10.11.1923 tarih ve 27 sayılı yazıda; İzmir Müzesi için altı aylık bir masraf tahsisatının konulmadığı ve Hars İdaresine müzeler de dâhil olduğu hâlde yalnızca 1000 lira tahsisat ayrıldığı ifade edilmiştir. Bu yazıda ayrıca, Aya Vukla Kilisesi'nin tamiri için bir keşifname yaptırıldıktan sonra onaylatıp gönderilmesi, bu çerçevede belki inşaat faslından bir miktar tahsisatın ayrılabilmesi hususu vurgulanmıştır (Mübarek Galip, 10 Kasım 1339). Muhasebe-i Hususiye mimarlarınca hazırlanan, muhtemelen onaylı keşifnamenin Aziz Ogan'a intikal ettirildiği tarih 17.12.1923'tür (Ogan, 25 Aralık 1339). Bu keşifname, Maarif Müdürlüğünün 29.12.1923 tarih ve 1174 tarihli yazısı ekinde Hars Müdürlüğüne gönderilmiştir (Hars Müdürlüğü, 21 Ocak 1924).

Mübarek Galip'in Aziz Ogan'a gönderdiği tarihsiz bir mektupta; Maarif Vekili'nin Mersin'de bulunduğunu, İzmir'e de geleceğini; Vali Bey, Maarif Müdürü, Müze Müdürü ile birlikte İzmir Müzesi hakkında Vekil Bey'le görüşmelerini, İzmir'de mutlaka bir müze yapılmasının gerekliliğini anlatmalarını ve vaadini almalarını istemiştir. Bu iş için ne lazımsa iyice anlatılmalı ve bütün ihtiyaçlar da Maarif Vekili'ne bildirilmelidir. O, İstanbul dışında İzmir, Bursa, Konya ve Ankara müzelerinin kurulması taraftarıdır (Mübarek Galip, t.y.) Bu dönemde Maarif Vekili İsmail Safa Özler'dir. 6.11.1922 - 6.3.1924 tarihleri arasında Maarif Vekili olarak görev yapmıştır (Çoker, 1995, s. 783). Onun İzmir'deki hedefleri ve sorunları, yerel yöneticilerin ağzından dinlemesi, merkezde bu işleri planlayan Mübarek Galip'in elini kuvvetlendirecektir.

Maarif Vekili İsmail Safa Özler, İzmir'e 17.12.1923 tarihinde akşam saatlerinde gelmiştir ("İsmail Safa Bey", 1339, s. 2). 20.12.1923 tarihinde akşam saat 11'e kadar o sırada maarif müdürü olan Hüseyin Nâzım'ın odasında mektep müdürleriyle bir toplantı yapmıştır ("Maarif Vekili", 1339, s. 2). Muhtemelen bu ziyaretinde müze konusuyla da ilgilenmiştir. Aziz Ogan'nın kaleme aldığı 17.12.1923 tarihli muhtıra, Maarif Vekili İsmail Safa Özler için hazırlanmış olmalıdır. Bu bilgilendirme yazısında, konu etrafıca anlatılmış, Aya Vukla Kilisesi'nin tamirat masrafı olarak 3.500 liraya ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Maarif Müdürü Hüseyin Nâzım, Maarif Vekâletine gönderdiği 15.1.1924 tarih ve 1548 sayılı yazıda; "İzmir'i teşrif-i devletlerinde şifahen de arz ve izah olunduğu" ifadesiyle başlayan bir cümle kurmuştur. Yazının devamında; İzmir Âsâr-ı Atıka Müzesi'nin kuruluşuna ilişkin şimdiye kadar yaptığı müracaatların tahsisat mevcut olmamasından dolayı sonuçsuz kaldığını beyan etmiştir. Müze binası inşasının birçok masraf ve külfet getireceği düşüncesiyle Basmahane civarında elde edilen metruk Rum kilisesinin müstemilatıyla birlikte tamir edilerek müzeye çevrilmesini önerdiğini ifade etmiştir (Hars Müdürlüğü, 21 Ocak 1924). Dolayısıyla Maarif Vekili İsmail Safa Özler'e bu konuda ayrıntılı bilgi verilmiştir.

İsmail Safa Özler'in İzmir ziyareti sonrasında, Aya Vukla Kilisesi'nin tamirine ilişkin herhangi bir ödenek gelmemiştir. Bunun nedeni bütçe ile ilgilidir. 1922 ve 1923 bütçeleri günün koşulları yüzünden hazırlanıp yürürlüğe konulamamıştır. Bu yıllara ait kamu hizmetleri yıl içerisinde kabul edilen çeşitli avans kanunları ile verilen ödeneklerle yürütülmüştür (Ünal, 1979, s. 2). Dolayısıyla, kilisenin müzeye dönüştürülmesine yönelik tamirat, 1924 yılı bütçesinin kabulünden sonra başlayacaktır. Bu tarihlerde maarif vekili, İzmir'de maarif müdürü iken konuya hâkim olan Vasıf Çınar'dır.

Maarif Müdürü Hüseyin Nâzım, 15.1.1924 tarihli ve 1548 sayılı yazısında; Aya Vukla Kilisesi'nin tamir edilerek müzeye dönüştürülmesini önerdiğini ve bunun kabul edildiğini ifade etmektedir (Hars Müdürlüğü, 21 Ocak 1924). Aziz Ogan, 7.8.1923 tarihinde yazdığı 131 sayılı yazısında "elverişli olduğu görülen", 132 sayılı yazısında, "elverişli olduğu bizzat görülen" ifadesini kullanmış ve her iki yazıda da Aya Vukla Kilisesi'nin geçici olarak müzeye dönüştürülmesinin uygun bulunduğunu belirtmiştir. O, müzeci kişiliği ve Müze-i Hümayun'dan gelen tecrübesiyle bu kararın yürürlüğe girmesinde etkili olmuştur. Yıllar sonra 1944 yılında yayınladığı makalede, Aya Vukla Kilisesi'ni müze yapılmak üzere seçtiğini beyan etmiştir (Ogan, 1944, s. 10).

Aziz Ogan, eserlerin ve ziyaretçilerin tüm gereksinimleri karşılayacak yeni bir müze binası inşa edilmesinden yanadır. Hars Müdürlüğüne gönderdiği 29.3.1923 tarih ve 54 sayılı yazıda, nasıl bir müze inşa edilmesi gerektiği hususlarında üst makamları bilgilendirmiştir. Ancak ekonomik sıkıntılar, müzenin eski bir binada kurulmasını zorunlu olarak gündeme taşımıştır. Bu çerçevede Aya Vukla Kilisesi'nin geçici bir süre için müze olarak kullanılabileceği tespit edilmiştir. Hars Müdürlüğü'nün bu binanın müze için ne derece elverişli olduğu hususunda ayrıntılı bilgi istemesi üzerine Aziz Ogan 31.5.1924 tarih ve 318 sayılı bir yazıyla Aya Vukla Kilisesi'nin müzeye elverişli yönlerini ortaya koymuştur. Ona göre, bir binanın müzeye elverişli olması, onun sırf bu amaçla inşa edilmesine bağlıdır, yoksa herhangi bir bina müze için aranan özellikleri ve koşulları tamamen içermez. Ama Aya Vukla Kilisesi, sağlam ve büyük eserleri de içine kadar kolaylıkla nakledilebilecek düzayak bir yapıdır. İzmir'in gözde bir mevkiinde değildir, fakat Basmahane Tren Garı'na dört dakikalık mesafede bulunmaktadır. Dolayısıyla eserlerin nakliye masrafı az olacaktır. Hafriyat merkezlerinden getirilecek eserler kolaylıkla nakledilebilecektir. Aynı şekilde yeni açılan İzmir-Basmahane Bulvarı da rıhtımı buraya yakınlaştırmıştır. Bu da bir avantaj yaratmıştır. Aziz Ogan, binanın ne kadar bir zaman için müze olarak kullanılabileceği hususunda da fikir yürütmüş ve bu zaman dilimini on sene olarak saptamıştır. Eğer hafriyatlar çoğalır ve tahsisat da bol olursa, on sene sonra gelen eserleri içine alamaz duruma

gelecek ve bu takdirde diğer bir müze şubesine veya yeni inşa edilecek müstakil bir müze binasına ihtiyaç olacaktır. O zaman kilise binası da içinde herhangi bir değişiklik yapılmayacağı için, mektep olarak kullanılabilir (Ogan, 1 Nisan 1924). Aziz Ogan, üstü kapalı olarak, Aya Vukla Kilisesi'nin, bulunduğu mevkii ve yapısı itibarıyla İzmir'in şerefine uygun bir müze binası olmadığını ifade etmekle beraber avantajlı yönlerini de ön plana çıkararak bir müzeci gözüyle on sene kadar bir süre geçici müze olarak kullanılabilirliğini bildirmiştir.

İzmir Müzesi, Aya Vukla Kilisesi'nde kurulmuş ve resmî açılışı 15.2.1927 tarihinde yapılmıştır ("İzmir Müzesi'nin Resm-i", 1927, s. 1). Aziz Ogan'ın öngördüğü on sene dolmadan, mevcut eserler Aya Vukla Kilisesi'nin dört beş misli büyük bir müze binasını dolduracak boyuta erişmiş ve müzenin 1934 yılında bir nevi depo niteliğine dönüştüğü ifade edilmiştir. (Anonim, 1934, s. 183). Bu nedenle eserlerin bir kısmı 1951 yılında Kültürpark içindeki Maarif pavyonuna taşınmıştır. Bahri Baba Parkı içinde inşa edilen ve 11.2.1984 yılında hizmete giren yeni binaya nakledinceye kadar İzmir Müzesi, her iki binada birden hizmet vermiştir (Serçe, 2002, s. 324). Yani Aya Vukla Kilisesi, İzmir Müzesi'ne 57 yıl ev sahipliği yapmıştır (Şekil 9-12).

Eski Binaların Müze Yapılması Üzerine Düşünceler

Genellikle dünyada ve özellikle ülkemizde işlevi ortadan kalkan yapıların müze olarak değerlendirildiği görülmektedir (Eldem, 1993, s. 90). Osmanlı Dönemi'nde ilk müzenin 1846 yılında Harbiye Ambarı olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde kurulduğu bilinmektedir (Su, 1965, s. 7). Kilise binasının Topkapı Sarayı'na yakınlığı, sağlam ve geniş bir kapalı alana sahip olması, müze binası olarak tercih edilmesinin sebebi olmalıdır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise ülkemizin önemli kentlerinde müze kurma faaliyetlerine ağırlık verilmiş ve bu müzeler işlevini yitiren, sağlam ve geniş mekânlara sahip olan binalarda kurulmuştur. 3.3.1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde birliği sağlanmaya yönelik Cumhuriyet yönetimi, 30.11.1925 tarih ve 677 sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun ile de tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasını sağlamıştır. Bu çerçevede tekke, türbe ve zaviye ile işlevlerini yitiren medreseler başka amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda; Kayseri Müzesi Hunat Hatun Medresesi'nde, Sivas Müzesi Gök Medrese'de, Amasya Müzesi Beyazıt Medresesi'nde, Afyon Müzesi Gedik Ahmet Paşa Medresesi'nde, Tokat Müzesi Gök Medrese'de, Edirne Âsâr-ı Atîka ve Etnografya Müzeleri Selimiye Medreseleri'nde, Bursa Müzesi Yeşil Medrese'de; İzmir, Çanakkale, Antalya ve Adana Müzeleri de metruk kiliselerde kurulmuştur (Ogan, 1938, s. 444). Konya Müzesi de Mevlana Tekkesi'ne taşınmış ve 1927 yılında yeniden açılmıştır (Karaduman, 2005, s. 143-144.). Buna sebep de Kurtuluş Savaşı sonrasında kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında yaşadığı büyük ekonomik sorunlardır. Yeni bir müze planlayacak ve inşa edecek kültürel alt yapıya sahiptir, ancak malî güçten yoksundur. Daha doğrusu, var olan malî kaynaklar, eğitim, sağlık ve sanayi gibi önemli hizmetlere aktarılmıştır.

Bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti ile benzer sorunlar yaşayan Yunanistan'da da işlevini yitiren eski yapıların başka amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Yunanistan'ın Anadolu macerası sonrasında uğradığı yenilgi, yaşadığı ekonomik ve sosyal sıkıntılar, mübadele ile daha da artmıştır. Selanik'te Yeni Camii olarak da anılan Hamidiye Camii, 1923-1924 mübadelesinin hemen ardından, kentteki çoğu Osmanlı yapısı gibi muhacirlere konaklama yeri olmuş, 1925-1963 yılları arasında da müze binası olarak kullanılmıştır (Lowry, 2011, s. 180). İzmir'de müze yapılmak üzere bir kilise binasının seçilmesine karşı bir eylem olarak Hamidiye Camii'nin 1925 yılında müze yapıldığı hususunda bir değerlendirme mevcuttur (Kurt, 2015, s. 68). Bu değerlendirme bir olasılık olarak düşünülebilir. Ancak benzer ekonomik sıkıntılar yaşayan her iki ülkenin, bir müze binası inşa etmektense işlevlerini yitiren mevcut yapılardan en uygun olanlarından birine az bir masrafla müze işlevi verdiğini söylemek, daha isabetli bir yaklaşım olacaktır.

Günümüzde de eski yapıların hâlâ müze olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu kararların alınmasında ödenek yokluğu değil, o yapıların gelecekte de yaşatılması amacı vardır. Bu hususa bir örnek de yakın zamanda İzmir'de vuku bulmuştur. Geçmişi 19. yüzyılın sonlarına dayanan, kentin endüstri mirasının önemli yapılarından biri olan Tarihi Alsancak Tekel Sigara Fabrikası; restorasyon, renovasyon ve yeniden inşa çalışmaları sonrasında İzmir Kültür Sanat Fabrikası olarak 2023 yılında hizmete açılmıştır. İçinde Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Resim

ve Heykel Müzesi, kütüphaneler, sanat ve eğitim atölyeleri vb. kültür ve sanat alanları yer almaktadır (İzmir Kültür Sanat Fabrikası, t.y.). Burada kentin endüstri mirasının korunması, yapının geniş sergi salonlarına sahip olması ve kent merkezinde ziyaretçi ile iç içe bulunması gibi özelliklerin, Tarihî Alsancak Tekel Sigara Fabrikası'nın müzeye dönüştürülmesinde etken olduğu düşünülebilir.

Sonuç

İzmir'de 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında bir müze binası inşa etme girişimleri olmuş, ancak sonuçsuz kalmıştı. Bir arsa satın alınıp müze binası inşa edilmesi için yeterli bir ödenek bulunamamış, yani ekonomik nedenler bu girişimleri engellemişti. Birinci Dünya Savaşı, İzmir'in işgali ve akabinde başlayan Kurtuluş Savaşı sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları, ekonomik sorunların yoğun olarak yaşandığı bir süreç olmuştur. 1922 İzmir Yangını ve mübadele, İzmir'de konut sorununu ortaya çıkartmıştır. İzmir'in kurtuluşuyla birlikte Cumhuriyet yönetimi, eski eserlerin korunmasını ve bir çatı altında topluma sunulmasını ilke olarak kabul etmiş, fakat ekonomik sorunlar yine bu girişimi engeller duruma gelmiştir. Bu sorunun çözülmesi doğrultusunda bir gayret içine girilmiştir.

Aziz Ogan, bir binanın müzeye elverişli olmasının, onun sırf bu amaçla inşa edilmesine bağlı olduğunu, herhangi bir binanın müze için aranılan özellikleri ve koşulları tamamen içermediğini ifade ederek bir müze binasının inşa edilmesini savunmuştur. Ama yeterli ödenek bulunamayınca mevcut binalardan birinin müzeye dönüştürülmesi tek çözüm olarak görülmüştür. Fakat büyük ölçüde yanmış ve yıkılmış olan İzmir'de uygun bir bina bulunamamıştır. Terk edilmiş mabetlerin kullanım hakkının Maarif idarelerine devredilmesini müteakip, yanan ve yangından sağlam çıkabilmiş olan mabetler incelenmiş ve Basmahane civarında bulunan Aya Vukla Kilisesi'nin bu amaca uygun olduğu görülmüştür.

İzmir'in işgaliyle birlikte Hristiyan azınlık Yunan saflarında yer almış ve savaşı kaybeden Yunan ordusunun ardından da İzmir'den göç etmiştir. İzmir, düşman taraftarlarınca yakılmış ve ortaya büyük bir konut sorunu çıkmıştır. Tüm bu nedenler ile savaş sonrası yaşanan ekonomik sıkıntılar, terk edilmiş durumda bulunan Aya Vukla Kilisesi'nin müze binası olarak seçilmesinin tarihsel nedenleri olarak görülmektedir. Kilise binası sağlam ve büyük eserlerin de içine kadar kolaylıkla nakledilebileceği nitelikte düzayak bir yapıdır. İzmir'in gözde bir mevkiinde yer alması da Basmahane Tren Garı'na dört dakikalık mesafededir. Ayrıca, yeni açılan İzmir-Basmahane Bulvarı'yla da rıhtıma kolaylıkla ulaşılmaktadır. Bu nedenler de onun müze binası olarak seçilmesinin avantajlı yapısal ve konumsal yönlerini oluşturmıştır.

Belgelerden de görüldüğü üzere Aya Vukla Kilisesi'nin müze binası olarak seçilmesinin başat nedeni, yeni bir müze binası inşasını, hatta 1924 yılından önce tamirini bile karşılayacak bir ödeneğin temin edilemeyeşidir. Dolayısıyla Cumhuriyet'in ilk yıllarında var olan ekonomik sorunların, bu tercihin yapılmasında önemli bir etken olduğu ve bir müze binası inşa etmektense işlevlerini yitiren mevcut yapılardan en uygun olanlarından birinin az bir masrafla müze binasına dönüştürüldüğü görülmektedir.

Kaynakça

Anonim (1934). *İzmir rehberi*. Resimli Ay Matbaası.

Çoker, F. (1995). *Türk parlamento tarihi, TBMM I. Dönem 1919-1923, III.* Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.

Eldem, N. (1993). Dünyada ve Türkiye’de müze mimarlığı. *Müzeler için düş bilançosu, tutkular ve nesneler*. Yapı Kredi Yayınları. 85-97.

Erol, A. Ö. (1993). *Ege Bölgesi Rum Ortodoks kiliseleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.

Foto Resne (t.y.). *İzmir Asar-ı Atika Müzesi’ne ait 19 fotoğraf*. (OGN.IZM.05.018.01.PH). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu, İstanbul.

Hars Dairesi (1338, 14 Aralık). *İzmir’in işgalinden sonra, Aziz Bey’in İzmir Asarı Atika Müfettişliği’ne tekrar tayin edilmesine dair*. (OGN.IZM.04.012.20.DC). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Hars Müdürlüğü (1924, 21 Ocak). *İzmir’de bir müze binası kurulmasının gerekliliği ve tarihi eserlerin geçici olarak başka yere nakli*. (BCA, 180.9.0.0.29.160.14). Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Ankara.

Huyugüzel, Ö. F. (2000), *İzmir fikir ve sanat adamları (1850-1950)*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

İpekoğlu, B., Çetin F. Y., Şerifaki, K. (2013). İzmir Aya Vukolos Kilisesi yapısal sorunları ve restorasyon uygulamaları, *4. tarihi yapıların güçlendirilmesi ve güvenle geleceğe devredilmesi sempozyumu (27-29 Kasım 2013)*, 247-256.

İsmail Safa Bey. (1339, 17 Aralık), *Ahenk*, 9409, 2.

İzmir Belediyesi (1339, 6 Eylül). *İzmir Müzesi’nin kuruluşu ve müze için tahsis edilen Ayavukla Kilisesi hakkında*. OGN.IZM.01.068.09.DC. Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

İzmir Kültür Sanat Fabrikası (t.y.). *Alsancak Tekel Fabrikası, yepyeni bir kültür sanat merkezine dönüştü*. 4 Nisan 2025'te <https://izmirkultursanatfabrikasi.gov.tr> adresinden edinilmiştir.

İzmir Maarif Müdürlüğü (1923, 9 Nisan). *İzmir 'de müze binası inşası*. (BCA, 180.9.0.0.29.159.20). Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Ankara.

İzmir Müzesi'nin Resm-i Kışadı İcra Edildi. (1927, 16 Şubat). *Hizmet*, 645, 1.

Karaduman, H. (2005). Belgelerle Konya Mevlânâ Müzesi'nin kuruluşu. *Vakıflar Dergisi*, 29, 135-161.

Karaduman, H. (2024). Osmanlı Dönemi'nde İzmir'de Müze-i Hümayun şubesini kurma girişimleri. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 88, 113-139.

Kardeş, S. (2008). *Tehcir ve emval-i metrûke mevzuatı*, T. C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları.

Kırışman, M. (2011). Fransız basınında İzmir yangını üzerine bazı değerlendirmeler. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmalar Dergisi*, 10 (22), 77-98.

Kurt, S. (2015). *The founding of the İzmir Museum: A preliminary narrative based on Aziz Ogan's archive* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.

Levantine Heritage Foundation (t.y.) *The Ayavukla Church of Basmane*, İzmir. 4.4.2025'te <https://www.levantineheritage.com/ayavukla.htm> adresinden edinilmiştir.

Lowry, H.W. (2011). *Osmanlıların ayak izlerinde Kuzey Yunanistan'da mukaddes mekânlar ve mimarî eserleri arayış yolculukları*. Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Maarif Müdürü Şehrimizde. (1339, 12 Temmuz). *Türk Sesi*, 42, 2.

Maarif Vekili. (1339, 21 Aralık). *Ahenk*, 9412, 2.

Mübarek Galip (t.y.). *Hars Müdürü Mübarek Galip'ten mektup.* (OGN.IZM.01.018.05.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Mübarek Galip (1338, 21 Ekim). *İzmir Asarı Atika Müzesi hakkında.* (OGN.IZM.04.012.16.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Mübarek Galip (1339, 5 Haziran). *Teos harabeleri hakkında* (OGN.IZM.02.031.09.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Mübarek Galip (1339, 16 Ağustos). *İzmir müzesi hakkında.* (OGN.IZM.02.004.08.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Mübarek Galip (1339, 21 Ekim). *İzmir'in işgalinden sonra, Aziz Bey'in İzmir Asarı Atika Müfettişliği'ne tekrar tayin edilmesine dair.* (OGN.IZM.04.013.01.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Mübarek Galip (1339, 10 Kasım). *İzmir'de bir müze inşa edilmesine dair.* (OGN.IZM.02.004.03.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Ogan, A. (t.y.). *Aziz Ogan'ın kişisel ve profesyonel geçmişi.* (OGN.BIO.01.001.02.DC). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Ogan, A. (1339, 3 Ocak). *İzmir'de müze kurulması hakkında yazışmalar.* (OGN.IZM.01.078.03.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Ogan, A. (1339, 30 Ocak). *Bergama harabelerine bekçi istihdamı hakkında.* (OGN.IZM.02.056.10.DC). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Ogan, A. (1339, 16 Haziran). *Teos harabeleri hakkında.* (OGN.IZM.02.031.11.DC). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

Ogan, A. (1339, 7 Ağustos). *İzmir'de bir müze inşa edilmesine dair.* (OGN.IZM.02.004.02.CR). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.

- Ogan, A. (1339, 25 Aralık). *İzmir müzesinin keşifnamesi hakkında*. (OGN.IZM.02.004.06.DC). Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu. İstanbul.
- Ogan, A. (1923, 29 Mart). *İzmir ve Havalisi Asar-ı Atika Müfettişinin İzmir 'de bir müze yapılması gerekliliği ile ilgili raporu*. (BCA, 180.9.0.0.29.159.16). Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Ankara.
- Ogan, A. (1923, 19 Eylül). *Müzeye dönüştürülecek olan eski Rum kilisesinin tamirâtı için gerekli paranın temini*. (BCA, 180.9.0.0.29.160.1). Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Ankara.
- Ogan, A. (1924, 1 Nisan). *Müze haline dönüştürülecek olan Ayavukla Kilisesi 'nin tamirâtı*. (BCA, 180.9.0.0.29.160.22). Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi. Ankara.
- Ogan, A. (1938). Cumhuriyet Devrinde arkeolojik çalışmalar ve müzeler. *Yeni Türk*, 6(71), 444-451.
- Ogan, A. (1944). İzmir Müzesi müdürü merhum Salâhaddin Kantar ve İzmir Müzesinin teşekkül tarihçesine bir bakış. *Tarihten Sesler*, 2 (17-18), 2-13.
- Öztürk, K. (1995). *Türk parlamento tarihi, TBMM II. Dönem 1923-1927, III*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.
- Reşid, F. (1927). *Maarif düsturu*. Millî Matbaa.
- Serçe, E. (2002). İzmir ve Havalisi Âsar-ı Atika Muhipleri Cemiyeti ve İzmir Arkeoloji Müzesi'nin Kuruluşu. *İzmir Kent Kültürü Dergisi*, 5, 318-328.
- Su, K. (1965). *Osman Hamdi Bey'e kadar Türk müzesi*. ICOM Millî Komitesi Yayınları.
- Ünal, F. (1979). Giriş. (F. Ünal, M. Tıraş, Z. Kükrer, der.) *1920-1929 Bütçe Kanunları* içinde (s.1-2), Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları.
- Vilayet Havadisî. (1339, 25 Nisan). *Ahenk*, 9214, 3.

Şekil 1

Aya Vukla Kilisesi'nin güneyden genel görünümü

Not. Görsel, Hüseyin Karaduman arşivine aittir (5.7.2017)

Şekil 2

Aya Vukla Kilisesi'nin cepheden genel görünümü

Not. Görsel, Hüseyin Karaduman arşivine aittir (31.7.2019)

Şekil 3

Aya Vukla Kilisesi'nin naos bölümünden bir görünüm

Not. Görsel, Hüseyin Karaduman arşivine aittir (31.7.2019)

Şekil 4.2

Aziz Ogan'ın 29.3.1923 tarih ve 54 sayılı raporu: 2

مؤسسه نه اولاده احتیاج شدید تمام شده بوراجه ده تقدیر بویور ولسی اوزرینه داره
 حکومت قریب اولوب مترون بر حالده بولسا ایسکی و واسع موسوی قریستانک یاره
 دبولار حاله قوللما ایسه یلدیکی زمانه ازمیرلده سنک سرفله مناسب بر موزه
 انشای حق مناسب مقدارده بر عرصه افزای خصوصی ده تأمین ایلمه و حتی بر
 موقعه اتحاد و ترقی ملی، ولاوتخانه، ملی کتخانه کی مؤسسه لک انشای سنک ده
 باشکله دیرلر دن قسملار انشای قیام بر لاله بیای مختصه آراسنده
 موزه انشای سنکده مباشرت قره قریبه به کله ایدی . فقط، یونانه سنکده
 منجوسه اوزرینه بولسا افرده عقیق قالمیسه . و ایصل هر هائی فقط نظر دن
 باقیله ازمیرده هیچ اولماسه بر آثار عقیق موزه سنکده خوب و جودی عینا
 ثابت اولور .
 ازیرک آثار عقیق موزه سنکده مرکزده و لک بر غمه، صارت، دیم، ملیت،
 نوبتیه، بریه، آیانلوق، آفرودیسکی و سایر کی غیر یاتمخللده حال هافنده
 موجود آثار منقوله ایله جلا زینیه بر موزه اولم بقدر و هیئت ایله اولمقده
 معاریت زینیه هله ؛ و آور و یا جده یلک نامدار اوله بقدر . بولور دولان
 خاصه مضامیر مللک آبادی هله اولاده آثار اسلامی، سنییه، طریقیه
 تحت محافظه آلتیر — آذربایجان صولکرا اولدی غرب موزه لری قوللا کسیر ندرده

2

Şekil 4.3

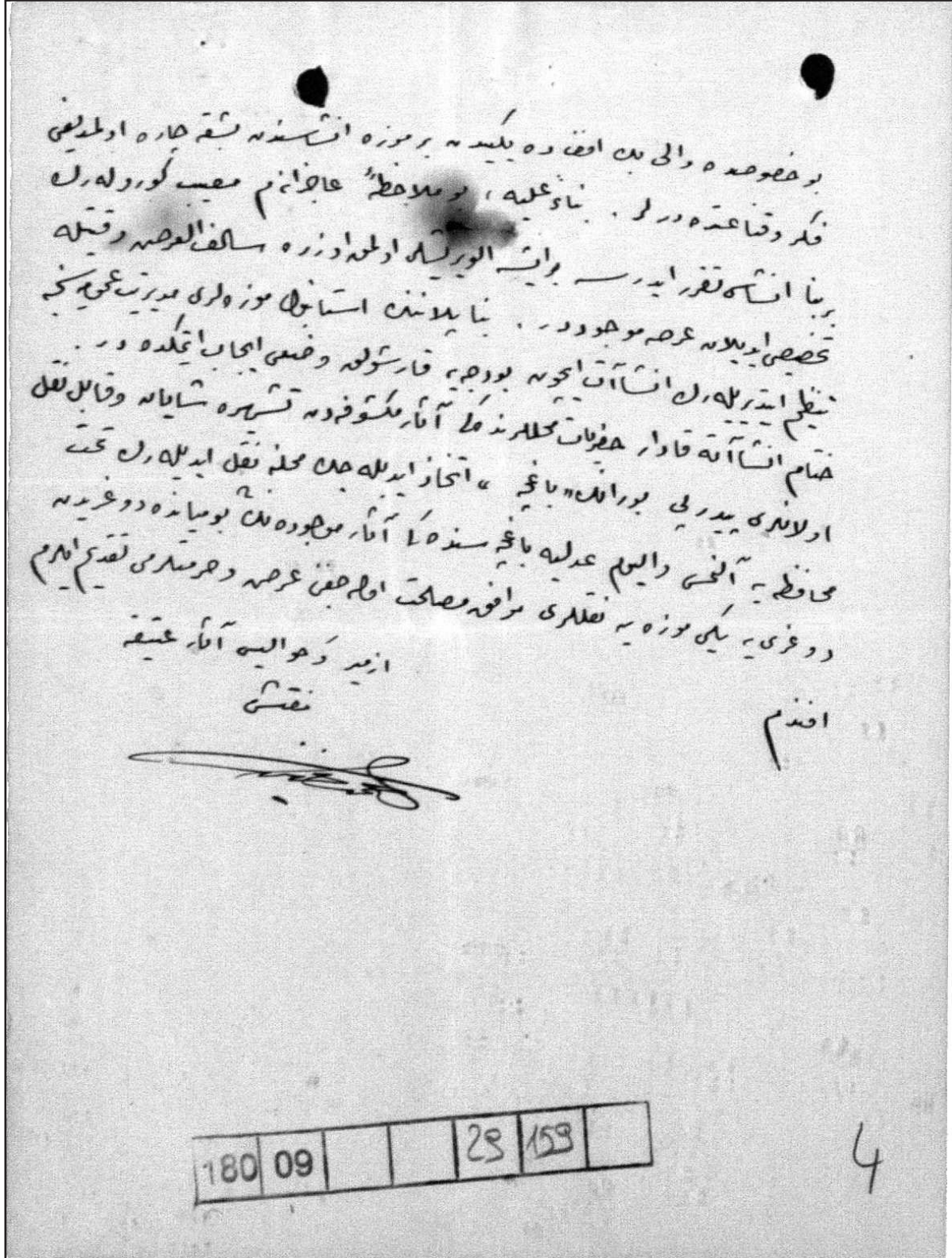
Aziz Ogan'ın 29.3.1923 tarih ve 54 sayılı raporu: 3

کوریت نصیب اولدی بیلیم لایه مایار له ملاحظه اولمقدور در
 موزه نیاسنه طبعی مرکز اولمقدور موزه اتحادیه الیوریشیه بر بنیاد یوقدر . زاناً
 تم التدارک بر بنیاد موزه اتحاد اولوناماز . اینجه موجود ویه هیچ بری بولونه
 میدان هیقا طبعی آثارک بوز لیم طونه بالغ اولمقدور نقده تحقن ایدیه فر . آثار
 موجوده یه قسم مقدر بیلره بر لیدریت صورتی بالفرضه مکتبه دلیله
 بر یالک اولدورک محافظه نامیه اید . معلوم عکسکی بویور دلیله و جه مقصود اولانه
 غایه یه نقطه ایدیه فر .
 وقته اتحاد و ترقی مابین اولمقدور دز ره با سلاطین خسته خانه اتحاد ایدیه یلا و قسم
 ناقص اولانه بویورک بر بنیاد بر قسم موزه اتحادی ایطانی موجود اولمقدور برابر طبع
 عاجزانه نم کوره موافقه دکلدر . خولکه بالاده عرصه و ایضاً اولدولمقدور و جه
 از میر موزه سیل زلله اولمقدور . بوند بالطبع منسوب اولدولدی اداره کوره
 تصنیف اولمقدور ، هر صنف ایچریه ایجاب کوره مقدر کسیر و تنوع صالونندی مأمور و ضمه
 ایله برای تیغه و تنوع کده صنف " آله توتلدرک " دوره مسیحی تنقی و سر قده
 ایچریه مقدا و طری و بر ادغه تیغانه ، فو طوغران ارطس ایقوا ایتد والیصل
 صرف بو مقصد استقام الیوریشیه بر موزه نیاسی اولمقدور تحت و هدیه در . و
 طر عافزانه مجاز سیر کی منظم بر بلده ده بویور جو موسسه ایله علم و عرفانه خدمتده
 بحسب قالماید .

3

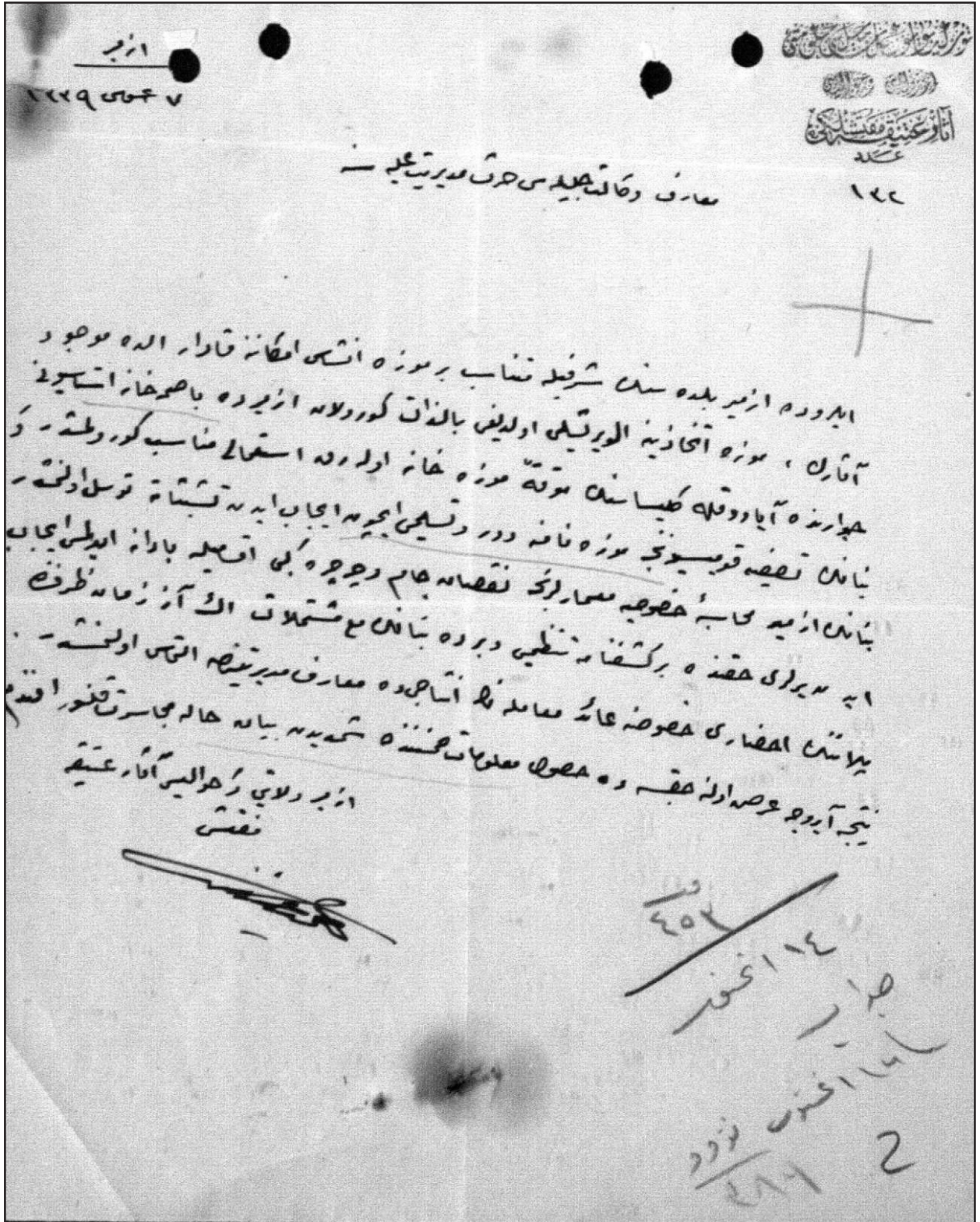
Şekil 4.4

Aziz Ogan'ın 29.3.1923 tarih ve 54 sayılı raporu: 4

Şekil 5

Aziz Ogan'ın 7.8.1923 tarih ve 132 sayılı yazısı

Şekil 9

Aya Vukla Kilisesi'nin ön cephesinde yapılan teşhirden bir görünüm

Not. Görsel, Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu'na aittir (OGN.IZM.05.018.01.PH).

Şekil 10

Aya Vukla Kilisesi'nin narteks bölümünde yapılan teşhirden bir görünüm

Not. Görsel, Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu'na aittir. (OGN.IZM.05.018.01.PH)

Şekil 11

Aya Vukla Kilisesi'nin naos bölümünde yapılan teşhirden bir görünüm

Not. Görsel, Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu'na aittir. (OGN.IZM.05.018.01.PH)

Şekil 12

Aya Vukla Kilisesi'nin bahçesinde yapılan teşhirden bir görünüm

Not. Görsel, Boğaziçi Üniversitesi Aziz Ogan Koleksiyonu'na aittir. (OGN.IZM.05.018.01.PH)